

Натомість, студенти з низькою тривожністю характеризуються переважанням миролюбивої (30%) стратегії захисту у конфліктах чи їх уникнення (44%). Тобто, не маючи вираженої тривожності, ці студенти перебувають у більш оптимальному емоційному стані і тому схильні гуманістично поводитись у конфліктних ситуаціях. Для них не характерні деструктивні комунікативні стратегії, а виявляється прагнення оптимальним чином вирішити конфлікт або ж не приймати у ньому участі. Вони не мають виражених і тривожних очікувань з приводу несприятливого перебігу подій у житті та спілкуванні і тому не агресивно реагують на прояви впливу до них. Тобто, не тривожним студентам прояви деструктивних комунікативних стратегій не характерні.

Висновки. Особливості тривожності впливають на вибір комунікативних тенденцій студентів. Так, студенти з низьким рівнем тривожності не мають деструктивних комунікативних тенденцій, більше схильні до встановлення контактів з однолітками, орієнтовані до низького самоконтролю у взаємодії та обирають миролюбиві стратегії психологічного захисту. Натомість, досліджувані із високою тривожністю характеризуються деструктивними комунікативними тенденціями – дистанційовані від соціальних контактів, мають надмірний самоконтроль та обирають стратегію агресивної протидії у якості психологічного захисту.

Література:

1. Зливков В.Л., Лукомська С.О. Дорога змін: ефективне спілкування у кризових умовах життя. Миколаїв, Видавництво «Іліон», 2016. 182 с.
2. Когут І. В. Зміст формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності в сучасних соціокультурних умовах. *Проблеми освіти*. К., 2013. №77. Ч. 2. С. 75-79.
3. Котлова Л.О. Гендерні особливості конфліктних форм поведінки у підлітковому та юнацькому віці. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія і педагогіка*. 2013. №19. С.95-99.
4. Седих К.В., Моргун В.Ф. Делінквентний підліток. К. : Видавничий дім «Слово», 2019. 272 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПІДЛІТКОВОМУ СПІЛКУВАННІ

Забіла Д. Г.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
dinyliazabila18@gmail.com*

Актуальність проблеми. Вивчення особливостей міжособистісної взаємодії у спілкуванні підлітків є актуальним у даний час, що зумовлено специфікою спілкування сучасної молоді. Підліткова взаємодія змінилась під впливом Інтернет-мережі та проявом різних поведінкових патернів, що постулюються засобами масової інформації. На цій основі збільшилась кількість протистоянь підлітків, конфліктів через невідповідність бажаних та

реальних уявлень про власні психологічні особливості і фізичні риси, образ власного тіла, чи порушення конфіденційності під час спілкування у соціальних мережах тощо. Підвищення кількості конфліктів та ускладнених стосунків підлітків вимагає психологічного дослідження, спрямованого на уточнення факторів, які сприяють їх протистоянню та ускладненням у міжособистісній взаємодії, визначення ролі особистісних якостей у налаштуваннях молоді на спілкування.

Мета роботи – теоретично дослідити особливості міжособистісної взаємодії у підлітковому спілкуванні.

Методика та організація дослідження. Для вирішення поставлених завдань у процесі виконання роботи застосовувалися теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення науково-теоретичних та емпіричних даних).

Результати дослідження. За результатами проведеного теоретичного дослідження можна стверджувати наступне. Підлітковий вік є складним періодом у розвитку особистості, що найбільшою мірою відображається на системі стосунків із оточенням. Основним особистісним новоутворенням даного віку є почуття дорослості, яке виявляється у прагненні молодої людини бути визнаним дорослою самостійною людиною представниками соціального оточення.

Основним лейтмотивом психічного розвитку в підлітковому віці є становлення нової, ще досить нестійкої, самосвідомості, зміна Я-концепції, спроби зрозуміти самого себе й свої можливості. У підлітковому віці у процесі формування цінностей, ідеалів, цілей, професійних і особистісних планів особливого розвитку набуває скалдова основа особистості, її «Я».

Психічний розвиток підлітків відбувається і проявляється у їх провідній діяльності – інтимно-особистісному спілкуванні, яке виступає процесом пізнання оточуючого світу, розвитку та прояву особистості молодої людини.

Міжособистісне спілкування – процес предметної та інформаційної взаємодії між людьми, в якому формуються, конкретизуються, уточнюються і реалізуються їх міжособистісні відносини та виявляються психологічні особливості комунікативного потенціалу кожного індивіда.

Стосунки у підлітків складаються внаслідок специфічної активності по відношенню один до одного, в основі якої лежить прагнення знайти близького товариша. Вони характеризуються психологічною близькістю і взаємним притяганням людей один до одного.

Взаємодія визначається як взаємозалежний обмін діями, організація людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності. При цьому, взаємодія людей один з одним реалізується у двох стратегіях: співробітництві та суперництві. Серед феноменів деструктивної взаємодії часто виражаються агресія, упередження, обман, егоїзм.

Труднощі міжособистісного спілкування – різноманітні і достатньо стійкі труднощі у спілкуванні, які, зазвичай, супроводжуються складними переживаннями, почуттям психологічного дискомфорту. Вони бувають суб'єктивні і об'єктивні, первинні та вторинні.

Характер міжособистісного спілкування підлітків, його гармонійність чи наявність труднощів, залежать від особистісних якостей та психологічних характеристик підлітків, які важливі для взаємодії з оточуючими.

Сором'язливість – одна із найпоширеніших комунікативних труднощів підлітків. Підґрунтям для її виникнення можуть стати нестійкість образу-Я, невпевненість у собі, а виражається така риса у тому, що людина не наслідуються говорити про свої переживання через відчуття хибного сорому або занепокоєння, що її не так зрозуміють.

Негативна комунікативна установка, як одна з переважаючих труднощів у спілкуванні підлітків, відображає готовність недобррозичливо ставитись до більшості оточуючих та формується під впливом несприятливого досвіду взаємодії. Труднощі міжособистісного спілкування зумовлюються провідними мотиваційними настановами підлітків – співвідношенням мотивів афіліації та мотиву втечі від самотності. Афіліація – потреба у спілкуванні, в емоційному контакті, дружбі, любові; виражається у прагненні бути в спілкуванні з іншими людьми, взаємодіяти з оточуючими, давати комусь допомогу і підтримку і приймати її від іншого. Натомість, самотність – сукупність емоцій, які виникли у відповідь на відчутний дефіцит у кількості і якості соціальних контактів

До труднощів міжособистісного спілкування підлітків відноситься невпевненість їх у собі. До її найбільш типових проявів відносять, острахи у встановленні нових міжособистісних контактів, схильність до конформізму, труднощі у відстоюванні власної думки під час взаємодії, небажання виступати перед аудиторією, наявність зневіри у власні можливості тощо.

Для діагностики особливостей міжособистісної взаємодії у спілкуванні підлітків можуть бути використані наступні методики: опитувальник міжособистісних відносин (за О.О. Рукавішниковим); тест «Оцінка рівня схильності до спілкування» (за В.Ф. Ряховським); методика діагностики комунікативної установки (за В.В. Бойко), «Опитувальник діагностики локусу контролю» (за Дж. Роттером).

Висновки. Підлітковий вік є складним етапом у становленні особистості. З одного боку, підліток ще дитина, не має достатнього соціального досвіду для самостійного життя. З іншого – він відчуває себе дорослим, прагне відповідного ставлення з боку оточуючих. Таке становище провокує кризові прояви у спілкуванні підлітків з оточуючими, конфлікти, труднощі і протиріччя, які потребують вирішення.

Література:

1. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник К.: Каравела, 2007. 400 с.
2. Волков Б.С. Психология юности и молодости: учебное пособие. М.: Академический Проект: Трикста, 2006. 256 с.
3. Диагностика межличностных отношений (А.А.Рукавишников). *Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп.* М.: Книга, 2002. С. 167-171.
4. Мачуська І. Міжособистісне спілкування підлітків. *Шкільний світ.* 2007. Трав. (№ 17). С. 1–11.

5. Мельничук М.М. Статеві відмінності агресивної поведінки дітей підліткового віку. *Молодий вчений*. Херсон, 2021. № 4 (92). С. 67-75.

6. Моргун В.Ф., І.Г. Тітов. Основи психологічної діагностики: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.

7. Моргун В.Ф., Седих К.В. Делінквентний підліток: навчальний посібник з психопрофілактики, діагностики та корекції протиправної поведінки підлітків для студентів психологічних, педагогічних, соціальних, юридичних спеціальностей та інтернів-психіатрів. Київ: Слово, 2015. 272 с.

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЇ У КОНТЕКСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ

Калюжна Ю. І.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
ikaluzna154@gmail.com*

Сучасний навчальний процес у вищій школі має метою формування майбутнього фахівця, який готовий не лише до виконання типових професійних обов'язків, а й до плідної творчої роботи з урахуванням усіх елементів свого трудового середовища: процесу праці, його об'єкта, своєрідних засобів діяльності, соціального середовища, тощо. Особливої важливості ця проблема набуває у процесі організації навчання сучасного студентства у галузі соціономічних професій, де об'єктом прикладання фізичних і духовних зусиль є люди, групи, колективи та вирішення специфічних проблем, пов'язаних з їх життєдіяльністю, а основними засобами праці є професійні знання та навички, виразні форми мови та поведінки, здатність розв'язувати теоретичні та практичні задачі. Зважаючи на те, що студентський вік є етапом активного формування цілісної картини світу, світоглядної позиції особистості, входження молодшої людини у професійну сферу та ефективну адаптацію до неї неможливо розглядати поза складним процесом проектування її життєвого простору. Це психологічне утворення сьогодні глибоко вивчається у психолого-педагогічній літературі. Життєвий простір особистості являє собою сферу активності людини, спрямованої на усвідомлення явищ об'єктивного світу та їх взаємозв'язку, що є визначальною базою для проектування подальшої трансформації як умов існування особистості, так і низки її життєвих цілей. Це – частина об'єктивного світу, з яким взаємодіє особистість, а його елементи становлять для неї підвищену значущість, а тому активно інтеріоризуються та набувають сенсоутворюючого характеру, збагачуючи її діяльність[3; 8]. Автори вказують також на те, що життєвий простір особистості реалізується і у емоційно-оціночних характеристиках його об'єктів, що дозволяє характеризувати їх як приємні, привабливі, цікаві для людини, забезпечуючи розвиток цінностей, інтересів, дієвих мотивів поведінки. Очевидно, що адаптація до професійної сфери діяльності особистості є певним аспектом